

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME DÜZEYLERİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

THE CRITICAL THINKING LEVELS OF NURSING STUDENTS AND INFLUENCING FACTORS

Funda Karadağlı

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Yüksekokulu

Yazışma Adresi:

Funda Karadağlı
Cihangir Mah. Şehit Jandarma Komando Er
Hakan Öner Sok. No: 1 Avcılar/İstanbul
İstanbul - Türkiye

E posta: fkaradagli@gelisim.edu.tr

Kabul Tarihi: 12 Ağustos 2016

doi: [10.5505/bsbd.2016.96658](https://doi.org/10.5505/bsbd.2016.96658)

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi
ISSN: 2146-9601
e-ISSN: 2147-2238

bsbd@balikesir.edu.tr
www.bau-sbdergisi.com

ÖZET

GİRİŞ ve AMAÇ: Araştırma, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

YÖNTEM ve GEREÇLER: Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde bulunan bir Vakıf Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Yüksekokulu'nda 2014-2015 eğitim öğretim yılında hemşirelik lisans eğitimi gören tüm öğrenciler (N=185) oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 139 öğrenci alınmıştır. Veriler, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin Tanıtıcı Bilgi Formu ve Kalifornia Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CEDEÖ) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız örneklerde t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR: Araştırma sonucunda araştırma kapsamına alınan öğrencilerin "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" puan ortalamasının (196.56±22.28) olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile eleştirel düşünme eğilimi ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında; cinsiyet, medeni durum, sınıf, akademik başarı algısı, anne ve baba eğitim düzeyi, aile tutumu, gelir düzeyi, sosyal ve bilimsel etkinliklere katılma durumu ve hemşireliği isteyerek seçme durumu değişkenleri ile eleştirel düşünme eğilimi ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı (p>0.05), kardeş sahibi olma durumu ile çocukluğunun çoğunu geçirdiği yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p<0.05). Kardeş sahibi olanların ve çocukluğunun çoğunu ilçede geçirenlerin eleştirel düşünme eğilimi ölçeği puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ: Sonuç olarak çalışmada öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır. Eğitimcilerin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırıcı stratejiler geliştirmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel düşünme, hemşirelik öğrencileri, etkileyen faktörler

SUMMARY

INTRODUCTION: This study has been conducted as descriptive to investigate the level of critical thinking and Influencing factors critical thinking levels of nursing students at the Colleges of Health Sciences.

METHODS: The population of the study comprised all of the nursing students of a private Health Sciences Colleges in Istanbul, during the education-teaching year of 2014-2015 (N=185). The sample includes 139 voluntary students who could be accessed. Data of the study was collected by using a form including sociodemographic characteristics and California Critical Thinking Disposition Inventory (CCTDI). Data were analyzed through using the t-test for independent samples and one-way ANOVA.

RESULTS: According to the findings of this study, it was determined that the mean score of the critical thinking disposition inventory were found as 196.56±22.28 which is accepted as low level critical thinking skills. The demographic characteristics of students with average scores compared critical thinking disposition inventory; There was no statistically significant differences between the mean scores of student's gender, marital status, class, academic achievement perception, parents education level, family attitudes, income level, social and scientific activities to participate in case selection and nursing requesting state variables with critical thinking disposition inventory points (p> 0.05), but there was statistically significant difference between the state of being brothers owner and most of the spent settlements of childhood with critical thinking disposition inventory points (p<0.05). Total mean scores of nursing students. where he spent most of his childhood with his brother in that condition was found to have statistically significant difference (p <0.05). critical thinking disposition inventory mean scores were higher than those who have brothers and spend most of his childhood in the town.

DISCUSSION AND CONCLUSION: In conclusion, it was found that a low level of critical thinking of students and therefore strategies for increasing students' critical thinking skills can be developed by educators.

Keywords: Critical thinking, nursing students, influencing factors

GİRİŞ

Eleştirel düşünme olağan düşünmeden oldukça farklı, kanıta dayalı, mantıksal, zihinsel faaliyetleri üst düzeyde aktive eden bir düşünme seklidir¹. Başka bir tanıma göre eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, çıkarımda bulunma, farklı düşünme, değerlendirici düşünme ve mantık kavramlarından oluşmaktadır². Eğitim felsefecilerinin görüşlerine göre ise eleştirel düşünme öğretim sürecinde kullanılabilen seçeneklerden biri değil, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır^{3,4}. Eleştirel düşünme becerileri eğitim sürecinin önemli bir çıktısı olarak kabul edilir⁵. Bu nedenle günümüz eğitim sisteminin en önemli rollerinden biri topluma eleştirel düşünen bireyler kazandırmaktır^{1,4}.

Tüm profesyonel mesleklerde olduğu gibi hemşirelikte de eleştirel düşünmenin önemi, ulusal ve uluslararası hemşirelik kuruluşları tarafından vurgulanmakta, eleştirel düşünme gücü hemşirelik uygulamalarının temel öğelerinden birisi olarak kabul edilmektedir^{1,6,7}. Bu nedenle hemşirelerin, içinde bulunduğu yüzyılın sorunlarını çözümlayebilmeleri, hemşirelik problemleri ile başa çıkabilmeleri, daha karmaşık hasta bakım gereksinimlerini saptayabilmeleri ve sistematik bakım verebilmeleri için aldıkları eğitim doğrultusunda eleştirel düşünme güçlerini geliştirmeleri gerekmektedir⁸. Hemşirelere eleştirel düşüncenin kazandırılmasında teorik bilginin verilmesinin yanı sıra klinik ortamda kazandırılan bilgi ve davranışlar oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Klinik deneyim, öğrenciye teoriyi uygulamaya aktarma ve öğrencilikten profesyonelliğe geçme fırsatı veren bir eğitim sürecidir. Klinik uygulamalar kuramsal ve uygulamalı hemşirelik eğitiminde önemli bir yer tutar ve hemşirelik eğitiminin merkezinde yer alır. Klinik uygulamalar aynı zamanda öğrencilerin hasta ile iletişim kurarak hemşireliğe özel profesyonel bilgi ve becerileri kullanma ve geliştirme, doğru karar verme, problem çözme, kendini anlama yeteneklerinin ve eleştireldüşünme becerisinin gelişmesine olanak sağlar^{9,10}. Bununla birlikte klinik ortamda öğrencilere rol modeli olabilecek hemşirelerin ve eğitimcilerin olması da oldukça önemlidir¹⁰.

Yaşamsal ve kritik kararlar alan, uygulayan hemşirelerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeleri, mesleğin artık yatak başı bakım - hizmeti olarak görülmemesi, bilime inanan ve gerçekleri araştırıp uygulayan, teorikle bağlantılı, el becerisi yanında zihinsel ve entellektüel gücünü de kullanan, kanıta dayalı uygulamaları gerçekleştiren bir disiplin olmasında oldukça önemlidir¹¹. Bu açıdan bakıldığında eleştirel düşünme konusunda değişim ve gelişim sağlanabilmesi için mevcut durumun ortaya konulması ve geliştirilecek eğitim programlarına

rehberlik etmesi açısından yapılacak araştırmalar önem kazanmaktadır. Sonuç olarak hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme hakkında yapılacak araştırmalar eğitim programlarının biçimlenmesine, var olan uygulamaların geliştirilmesine ve başarılı mezunlar verilebilmesine destek olacaktır¹². Bu nedenle bu araştırmada Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi hedeflenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde bulunan bir Vakıf Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Yüksekokulu'nda 2014-2015 eğitim öğretim yılında hemşirelik lisans eğitimi gören tüm öğrenciler (N= 185) oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 139 öğrenci alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için ilgili kurumdan resmi izin, öğrencilerden sözel onam alınmıştır. Araştırmanın verileri, 1-30 Mart 2015 tarihleri arasında öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin Tanıtıcı Bilgi Formu ve California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CEDEÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formunda; öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, sınıfı, akademik başarı durumu, kardeş varlığı, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadığı yer, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile tutumu, gelir düzeyi, sosyal etkinliklere katılma durumu, bilimsel etkinliklere katılma durumu, hemşirelik bölümünü isteyerek seçme durumu, çalışma deneyimini sorgulayan toplam 15 soru bulunmaktadır^{1,2,4,5,7,10,12}.

Kalifornia Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (CEDEÖ); Facione PA, Facione NC ve Giancarlo tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir¹³. Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Kökdemir (2003) tarafından yapılmış ve iç tutarlılık katsayısı .88 olarak belirlenmiştir (14). CEDEÖ, 51 maddeden oluşan 1-6 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Puanlama sonucunda 240'ın altında puan alanların düşük, 240-300 arasında puan alanlarının orta ve 300'ün üzerinde puan alanların ise yüksek eleştirel düşünme beceri düzeyine sahip oldukları kabul edilir.

Kalifornia eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği araştırmanın bağımlı değişkeni iken yaş, cinsiyet, medeni durum, sınıf, akademik başarı durumu, kardeş varlığı, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadığı yer, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile tutumu, gelir düzeyi, sosyal etkinliklere katılma durumu, bilimsel etkinliklere katılma durumu, hemşirelik bölümünü isteyerek seçme durumu ve çalışma deneyimi çalışmanın bağımsız değişkenleridir.

Elde edilen veriler; CEDEÖ puanları için aritmetik ortalama±standart sapma cinsinden, kategorik veriler frekans ve yüzde değerleri ile ifade edilmiştir. İstatistiksel

analizler, SPSS 15.00 paket programında yapılmıştır. Değerlendirmelerde bağımsız örneklerde t testi ve Tek Yönlü Varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.24±2.57 (18-35), %74.1'i kız, %96.4'ü bekar ve %41.7'si 2. sınıfta okumaktadır. Öğrencilerin %61.2'si akademik başarı düzeyinin iyi olduğunu, %94.2'si kardeşinin olduğunu ve %79.9'u yaşamının çoğu zamanını ilçede geçirdiğini ifade etmiştir. Ebeveynlerinin eğitim durumları incelendiğinde; anne eğitim düzeyinin %54'ü ilköğretim, baba eğitim düzeyinin %40.3'ü lise bulunmuştur. Öğrencilerin %41'inin aile tutumunun koruyucu olduğu, %60.4'ünün gelir düzeyinin orta olduğu, %59.7'sinin sosyal etkinliklere katıldığı, %46.8'inin bilimsel etkinliklere katıldığı, %82'sinin hemşireliği isteyerek seçtiği, ve %18.7'sinin hemşirelikte deneyiminin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin CEDEÖ puan ortalaması 196.56±22.28 olarak bulunmuştur (Tablo 1). Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile CEDEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında; cinsiyet, medeni durum, sınıf, akademik başarı algısı, anne ve baba eğitim düzeyi, aile yapısı, gelir düzeyi, sosyal ve bilimsel etkinliklere katılma durumu ve hemşireliği isteyerek seçme durumu değişkenleri ile CEDEÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p>0.05$) (Tablo 1). Eleştirel Düşünme puan ortalamaları ile kardeş sahibi olma durumu ile çocukluğunun çoğunu geçirdiği yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup; kardeşi olmayanın ve çocukluğunu ilçede geçirenin CEDEÖ puan ortalaması yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 1).

TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin CEDEÖ puan ortalaması düşük (198.31±18) bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda da bu çalışmaya benzer şekilde üniversite öğrencilerinin CEDEÖ puan ortalaması düşük bulunmuştur^{1,5,7,10,12,17}. Dirimeşe'nin (2006) çalışmasında ise hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri orta düzeyde bulunmuştur. Turner, 2006 yılında yaptığı literatür çalışmasında öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin oldukça iyi olduğunu bulmuştur¹⁹. Kore'de yapılan başka bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur²⁰. Ülkemizde yapılan çalışmaların çoğunda hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin düşük bulunması üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin CEDEÖ Puan Ortalamalarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı (n=139)

Değişkenler	n(%)	CEDEÖ Puan Ortalamaları $\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet		
Kız	103 (74.1)	198.83± 20.25
Erkek	36 (25.9)	195.77±22.98
		p=0.48 t=-0.70
Medeni Durum		
Evli	5 (3.6)	190.60± 22.74
Bekar	134 (96.4)	196.79±22.32
		p=0.54 t=-0.60
Sınıf		
1. sınıf	48 (34.5)	193.85±24.57
2. sınıf	58 (41.7)	197.82±22.33
3. sınıf	33 (23.7)	198.30±18.67
		F=0.54 p=0.58
Akademik Başarı Algısı		
İyi	85 (61.2)	196.75±24.40
Orta	52 (37.4)	196.23±19.03
Kötü	2 (1.4)	197.50±0.70
		F=0.10 p=0.99
Kardeş Sahibi Olma Durumu		
Var	131 (94.2)	195.64±22.29
Yok	8 (5.8)	211.75±16.55
		*p=0.04 t=-2.00
Çocukluğunu geçirdiği yer		
Köy	7 (5.0)	196.45±21.00
İlçe	21 (15.1)	203.33±17.50
İl	111 (79.9)	178.14±41.85
		*p=0.03 F=3.48
Annenin Eğitim Durumu		
Okuryazar değil	12 (8.6)	200.50±15.91
Okuryazar	14 (10.1)	197.14±21.37
İlköğretim	75 (54.0)	193.53±23.62
Lise	33 (23.7)	199.87±22.61
Yükseköğretim	5 (3.6)	209.20±4.20
		p=0.39 F=1.02

* $p<0.05$ (T testi ve Tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır)

Uluslararası yapılan çalışmalara bakıldığında öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek çıkması, eğitim sistemlerinin ve kültürel seviyelerinin daha ileri düzeyde olduğunu bize düşündürmektedir.

Günümüzde çalıştırılmak için aranan hemşirelerin, sadece söylenenleri yapan değil, aksine eleştirel düşünme ve karar verme becerilerini kullanarak sorumluluk alan kişiler olmaları istenmektedir. Bu doğrultuda üniversite eğitimi sırasında alınan dersler hem içerik olarak yeniden düzenlenmeli, hem de ilgili oldukları disipline yönelik eleştirel düşünme uygulamalarından oluşmalıdır.

Tablo 1. (Devam) Öğrencilerin CEDEÖ Puan Ortalamalarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı (n=139)

Değişkenler	n(%)	CEDEÖ Puan Ortalamaları $\bar{X} \pm SS$
Babanın Eğitim Durumu		
Okuryazar değil	2 (1.4)	177.00±8.48
Okuryazar	9 (6.5)	199.22±20.34
İlköğretim	56 (40.3)	193.17±23.84
Lise	47 (33.8)	196.36±20.47
Yükseköğretim	25 (18.0)	205.16±21.66
		p=0.15 F=1.70
Aile Tutumu		
Otoriter	23 (16.5)	197.21±20.82
Demokratik	45 (32.4)	196.91±21.50
İlgisiz	5 (3.6)	201.80±26.28
Aşırı İlgili	9 (6.5)	191.00±28.48
Koruyucu	57 (41.0)	196.45±22.73
		p=0.93 F=0.21
Gelir Düzeyi		
Düşük	10 (7.2)	199.60±20.66
Orta	84 (60.4)	195.60±22.15
İyi	45 (32.4)	197.68±23.20
		p=0.79 F=0.22
Sosyal Etkinliklere Katılma Durumu		
Evet	83 (59.7)	197.39±24.18
Hayır	10 (7.2)	191.10±23.93
Kısmen	46 (33.1)	193.10±23.94
		p=0.43 t=0.77
Bilimsel Etkinliklere Katılma Durumu		
Evet	65 (46.8)	200.78±21.73
Hayır	20 (14.4)	192.25±22.22
Kısmen	54 (38.8)	194.10±23.94
		p=0.13 t=1.52
Hemşireliği İsteyerek Seçme Durumu		
Evet	114 (82.0)	195.57±21.11
Hayır	25 (18.0)	201.08±27.01
		p=0.26 t=-1.11
Eleştirel Düşünme Puan Ortalaması	196.56±22.28 (Min-Max: 92-258)	

*p<0.05 (T testi ve Tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır)

Çünkü ancak bu tür bir eğitim sonucunda, soyutlama ve akıl yürütme becerisine sahip, sistemli düşünebilen, ölçüm ve karşılaştırma yapabilen, iletişim ve işbirliği becerisi yüksek hemşireler yetiştirilebilir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre CEDEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında; yapılan çalışmalara benzer şekilde bu çalışmada da kızların puan ortalaması erkeklere göre daha yüksek bulunmuş olup cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p>0.05)^{10,21}.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre elde edilen CEDEÖ puan ortalamaları incelendiğinde; yapılan analiz sonucunda sınıfların puan ortalamaları giderek artmakla

birlikte, sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p>0.05). Yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışma bulgularını destekler nitelikte pek çok çalışma bulunmaktadır^{5,7,10,12,22}. Bu çalışmalarda da sınıf ile CEDEÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel bir anlamlılık bulunmamıştır. Çalışmamızda sınıf düzeyi ile eleştirel düşünme düzeyi arasında anlamlı bir fark çıkmamasına rağmen sınıf seviyeleri arttıkça CEDEÖ puan ortalamalarının yükseldiği görülmüştür. Zaybak ve Khorshid (2006), Dirimeşe (2006), Hunter ve ark (2014) ve Profetto'nun (2003) çalışmasında ise 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim düzeyi diğer sınıflarda eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Çalışmamızda sınıf düzeyi ile eleştirel düşünme düzeyi arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık olması beklenirdi. Çünkü sınıflar arasında anlamlı bir farkın bulunması, üst sınıflara çıkıldıkça öğrencilerin mesleki derslerini tamamlaması, kendine ve bilgisine daha fazla güvenmesi ve olaylara daha eleştirel yaklaşımlarda bulunabilme becerisinin arttığını göstermek açısından önemlidir⁷. Bu nedenle 1 ile 4. Sınıf öğrencisi arasında puan farkı anlamlı olarak değişmiyorsa bunun nedenlerini ortaya koyabilecek daha niteliksel çalışmaların yapılması önerilebilir.

Öğrencilerin akademik başarı algısı ile CEDEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (p>0.05). Bu çalışmaya benzer şekilde Güneş ve Kocaman'ın (2005) hemşirelik öğrencileri (N=191) üzerinde yaptığı çalışmasında eleştirel düşünme düzeyi ile akademik başarı arasında bir fark saptanmamıştır. Araştırmamızın bu bulgusunun aksine ise Öztürk (2008) çalışmasında öğrencilerin transkript not ortalamaları yükseldikçe öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin arttığı ve bu farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu bulunmuştur. Eleştirel düşünme kapasitesi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olması beklenirdi. Ancak bunun sağlanabilmesi için öğrencilerin değerlendirme ölçütlerinin eleştirel düşünebilmelerini sağlayabilecek nitelikte olması gerekir. Bu bağlamda okulun müfredat programlarının ve öğrenci değerlendirme sistemlerinin konuyla ilgili olarak gözden geçirilmesi önerilebilir.

Öğrencilerin kardeş sahibi olma durumları ile CEDEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş olup kardeşi olmayanların CEDEÖ puan ortalamaları daha yüksektir (p<0.05). Şenturan ve Alpar Bu bağlamda tek çocuklu ailelerde çocuğun aile ile geçirebileceği sürenin daha fazla olması nedeniyle bireyin kendine ve topluma ilişkin algısını etkileyebilmekte ve parçası olduğu toplumu yorumlamasına etki ettiği düşünülebilir.

Çalışmada çocukluğunun çoğunu geçirdiği yer ile CEDEÖ puan arasında da anlamlı bir fark olduğu görölmüştür ($p<0.05$). Bu çalışma bulguları Öztürk'ün (2008) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Ancak Öztürk (2008) çalışmasında üniversite öncesinde şehirde yaşayan öğrencilerin CEDEÖ puan ortalamalarını yüksek bulurken, bizim çalışmamızda ilçede yaşayan öğrencilerin CEDEÖ puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. İl ve ilçede yaşayan bireylerin eğitsel, kültürel, sanatsal olanaklarının daha fazla bulunması eleştirel düşünme düzeylerinin daha fazla artmasına neden olabilmektedir. Yine deneyim, yaşantı ve uyarıların zenginliği de il ve ilçede yaşayanların köyde yaşayanlara göre daha yüksek eleştirel düşünme düzeyine sahip olmasının bir nedeni olarak düşünülebilir.

Öğrencilerin anne-baba eğitim düzeyleri ile CEDEÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Kaya'nın (1997) çalışması bu çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Bizim çalışmamızda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamasına karşın anne ve baba eğitim düzeyi "Yükseköğretim" olanların CEDEÖ puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Tümkiye ve Aybek (2008) çalışmasında eleştirel düşünme eğilimleri ile "anne eğitim düzeyi" arasında anlamlı fark bulunurken "baba eğitim düzeyi" arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Anne ve baba eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte çocuk yetiştirme yöntemlerinde daha çok sorgulayıcı ve demokratik bir tutum benimsemiş olmaları çocuklarda eleştirel düşünme becerisini artırıyor olabilir.

Öğrencilerin aile tutumları ile CEDEÖ puan ortalamalarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ancak ilgisiz aile tutumuna sahip öğrencilerin CEDEÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur ($p>0.05$). Oysaki literatürde eleştirel düşünmenin demokratik ortamlarda geliştirildiği önemle vurgulanmaktadır. Literatürde demokratik ortamlarda kişilerin kendilerini daha iyi ifade ettiği ve sorgulama, eleştirme, yaratıcı olma gibi özellikleri kazanma ihtimalinin daha yüksek olabileceği vurgulanmaktadır²³. Ancak ilgisiz ailede yetişen çocukların sorunlarla baş başa kalması ve probleme kendilerinin çözüm getirme zorunluluğunun bulunması eleştirel düşünme düzeyinin gelişmesine yarar sağlamış olabilir. Çocuklarda eleştirel düşünemeyi geliştiren durumun neler olabileceği ile ilgili niteliksel başka çalışmaların yapılması önerilebilir. Olumlu katkısı olan bu faktörlerin belirlenmesi, gelecekte eleştirel düşünmeyi geliştirmek için yapılacak çalışmalarda da yol gösterici olacaktır.

Öğrencilerin sosyal ve bilimsel etkinliklere katılma durumu ile CEDEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında sosyal ve bilimsel etkinliklere katılanlarda daha yüksek

olduğu ancak farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Yapılan çalışmalarda bu çalışma bulgularını destekler niteliktedir^{1,10}. Kaya (1997), Atay ve ark (2009), Zaybak ve Khorshid'in (2006) çalışmasında bu çalışmanın aksine sosyal etkinliklere katılma durumu ile CEDEÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Sosyal ve bilimsel etkinliklere katılmanın eleştirel düşünmeyi olumlu yönde etkileyen bir etken olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak bu çalışmada öğrencilerin eleştirel düşünme puanının düşük olduğu ve çalışmanın yapıldığı öğrenci grubunun eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle öğrencilerin eleştirel düşünme gücünü arttırmaya yönelik eğitim yöntemlerinin gözden geçirilmesi ve öğrencilerde araştırmacı, düşünmeye önem veren, risk alabilen, sorumluluk üstlenebilen, yeni fikirlere açık ve yaratıcı kişilik özelliklerini destekleyen bir anlayışın benimsetilebilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Öztürk N, Ulusoy H. Lisans Ve Yüksek Lisans Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri Ve Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*. 2008;1(1):15-25.
2. Drennan J. Critical Thinking as an Outcome of a Master's Degree in Nursing Programme. *Journal of Advanced Nursing*. 2010;66(2),422-431.
3. Norris SP. Synthesis of Research on Critical Thinking. *Educational Leadership*. 1985; 8, 40-5.
4. Akbıyık C. Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı. Eğitim Bilimleri ABD Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 2002.
5. Kantek F, Gezer N. Bir Sağlık Yüksekokulunda Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. International Conference on New Trends in Education and Their Implications. Antalya, 2010.
6. Martin S. The theory of critical thinking of nursing. *Nursing Education Perspectives*. 2002;23(5):244-7.
7. Atay S, Ekim E, Gökkaya S, Sağım E. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*. 2009; 39-46.
8. Uçan Ö, Taşçı S, Ovayolu N. Eleştirel Düşünme ve Hemşirelik. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2008; 3 (7):17-27.
9. Eskimez Z, Alparslan N, Öztunç G. ve ark. Hemşirelerin Adana Sağlık Yüksekokulu Öğrencileri ve Öğretim Elemanlarının Klinik Uygulamalarına İlişkin Görüşleri, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2005; 8(3): 30-9.
10. Akkuş Y, Kaplan F, Kaçar N. Kars Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2010; 5(15):103-112.
11. Boggs KU, Arnold E. Critical thinking: values and ethics in nurse-client relationships, interpersonal relationship. *Professional Communication Skills for Nurses*, (Ed: Elizabeth Arnold, Kathleen Underman Boggs), W.B. Saunders. Company, Philadelphia. 1999; 144-167.

12. Şenturan L, Alpar ŞE. Hemşirelik Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2008;12(1),22-30.
13. Facione NC, Facione PA, Sanchez CA. Critical thinking disposition as a measure of competent clinical judgement: The development of the California critical thinking disposition inventory. *Journal of Nursing Education*. 1994;33(8):345-350.
14. Kökdemir D. Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 2003.
15. Beser A, Kissal A. Critical Thinking Dispositions and Problem Solving Skills Among Nursing Students". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 2009;2(3):88-94.
16. Bulut S, Ertem G, Sevil Ü. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 2006;2(2):27-38.
17. Zaybak A, Khorshid L. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2006;22(2):137-146.
18. Dirimeşe E. Hemşirelerin ve öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir, 2006.
19. Turner P. Critical Thinking In Nursing Education And Practice as Defined in the Literature. *Nursing Education Perspectives*. 2005;26(5):272-7.
20. Kim KS, Choi JH. The Relationship between Problem Solving Ability, Professional Self Concept, and Critical Thinking Disposition of Nursing Students. *International Journal of Bio-Science and Bio-Technology*. 2014;6(5),131-142.
21. Hunter S, Pitt V, Croce N, Roche J. Critical thinking skills of undergraduates nursing students: Description and demographic predictors. *Nurse Education Today* 34. 2014;809-814.
22. Profetto-McGrath J. The relationship of critical thinking skills and critical thinking dispositions of baccalaureate nursing students. *J. Adv. Nurs*. 2003;43(6),569-577.
23. Kaya H. Üniversite öğrencilerinde eleştirel akıl yürütme gücü. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul, 1997.
24. Güneş N, Kocaman G. Hemşirelik öğrencilerinde kontrol odağı ve eleştirel düşünme becerisinin akademik başarıya olan etkisinin incelenmesi. II. Aktif Eğitim Kurultayı, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir, 2005.
25. Tümkaya S, Aybek BÇ. Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Sosyo-demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2008;17(2),387-402.